УДК 821.111 – 9 / 78

Хаджиоглова О.Г.
аспірантка кафедри прикладної лінгвістики ВНУ ім. Лесі Українки

ПСИХОЛОГІЧНІ ПОРТРЕТИ МУЗИКАНТІВ ЗА МОТИВАМИ АНГЛІЙСЬКИХ АНЕКДОТІВ

У статті розглянуто англомовні жарти про музикантів та музичні інструменти з метою виявлення стереотипних характеристик виконавців на різних музичних інструментах, закодованих у жартах. Виявлена частотність згадування назв різних музичних інструментів.

Ключові слова: психолінгвістика, стереотип, стереотипні риси, гумор, психологічний портрет.

Психологические портреты музыкантов по мотивам английских анекдотов.

В статье рассматриваются англоязычные шутки про музыкантов и музыкальные инструменты с целью выявления стереотипных характеристик исполнителей на разных музыкальных инструментах, закодированных в шутках. Выделена частотность упоминания названий разных инструментов.

Ключевые слова: психолингвистика, стереотип, стереотипные черты, юмор, психологический портрет.

Khadzhyohlova O.H. Psychological portraits of musicians based on English anecdotes.

The article deals with English jokes about musicians and musical instruments. The paper is aimed at singling out the stereotypical characteristics of performers that are encoded in jokes. The frequency of musical instruments' occurrence is distinguished.

Keywords: psycholinguistics, stereotype, stereotypic features, humor, psychological portrait.

Постановка питання. Гумор — універсальний аспект життя людини, присутній у всіх культурах та притаманний усім людям, більшою чи меншою мірою. Одним із важливих чинників використання гумору в соціальній взаємодії є культурна норма. Канадський психолог Род Мартін вважає, що «всі форми гумору вочевидь беруть свій початок у базовій структурі гри… складність людської мови та уяви дозволяє нам генерувати гумор в практично нескінченному різноманітті форм» [7].

З психологічної точки зору виділяють різні компоненти гумору, одним із яких є когнітивно-перцептивний процес. Його важливість підкреслює польська дослідниця М.Динель [6]. Для генерування гумору людина, перш за все, повинна обробити інформацію, яка надходить із зовнішнього середовища чи пам'яті, а реагування на цю інформацію відбувається шляхом її творчої обробки та, власне, вербалізації ідей, або реагування за допомогою невербальних засобів. Гумор може не лише підсилювати соціальну єдність між особами певного кола, групи, а й слугувати способом виключення індивідів з певної групи осіб чи колективу [7]. Кожна етнічна, соціальна чи професійна спільнота в межах національно-культурної єдності може мати притаманні їй форми гумору, а також традиційні об'єкти для насмішок та глузування (пор. традиційні для англійців анекдоти про ірландців). Формами гумору, поширеними в англомовному середовищі, є жарти, лімерики, «shaggy dog story» та анекдоти, які зараз концентруються в мережі Інтернет. В анекдотах часто створюється стереотипний образ певного об’єкта глузування, який концентрує невелику кількість негативних ознак, а тому аналіз анекдотів та жартів дозволяє виявити їх набір та стереотипні уявлення про певні об’єкти глузування. Серед музикантів поширені жарти, де висміюється дійсність, в якій вони перебувають (особливості гри, специфіка музичних інструментів, репетиції, концерти, риси характеру, інтелектуальний рівень, звички та вподобання музикантів і т.п.). М. Гаршина підкреслює стереотипність змісту анекдотів [4]. Аналіз англомовних жартів про музикантів та музичні інструменти дозволяє виділити набір їх характеристичних ознак і таким чином скласти

психологічні портрети, що базуються на стереотипних уявленнях. Стереотип — типове судження про щось. «Стереотип — стандартна думка про соціальні групи чи про окремих представників цих груп» [3]. В лінгвістичних та соціально-психологічних концепціях стереотип трактується як форма обробки інформації та стану знань [13]. Питаннями лінгвістики гумору займаються дослідники М.Динель, Н. Норрік, Н.Белл, В.Раскін, С.Аттардо. Гумор як ігровий текст та як феномен культури вивчають М.Голєв, М.Гаршина та М.Каган.

Актуальність роботи визначається тим, що на сучасному етапі розвитку психології та лінгвістики гумору відводиться важлива соціальна роль, а вузько-галузеві жарти дозволяють не лише краще зрозуміти світ музики, а й виділити певні характеристичні особливості та «психологічні портрети» музичних інструментів та виконавців, що грають на них. **Наукова новизна** полягає в тому, що жарти про музичні інструменти не були вивчені під таким кутом зору взагалі. **Метою** статті є: 1) виявлення стереотипних характеристик виконавців на різних музичних інструментах, закодованих у жартах. Мета передбачає виконання таких **завдань**: 1) групування англомовних жартів на основі музичних інструментів, про які йдеться; 2) виявлення стереотипних ознак музичних інструментів та музикантів, що на них грають; 3) визначення частотності згадок тих чи інших інструментів у жартах.

Матеріалом для статті є вибірка з 200 англомовних жартів, об’єктом яких є музиканти та музичні інструменти. Проаналізовані жарти вибрані з мережі Інтернет — джерела, яке постійно поновлюється та поповнюється, і таким чином відображає актуальний репертуар музичних анекдотів.

Для прикладу наведемо кілька текстів, які досліджувалися.

a) How can you tell when a violist is playing out of tune? The bow is moving (Як можна визначити, що альтист грає фальшиво? Смичок рухається).

b) What is a gentleman? Somebody who knows how to play the trombone, but doesn't. (Хто такий джентльмен? Той, хто вміє грати на тромбоні, але не грає).

Усі жарти, в яких зустрічалися назви музичних інструментів, умовно можна поділити на кілька груп, беручи за основу прийняту в музиці типологію інструментів: струнні, духові, ударні та клавішні.

До виділених груп увійшли такі інструменти:

1) струнні (скрипка, альт, віолончель, бас (бас-гітара та контрабас), арфа, гітара, банджо, ченг (арфа));

2) клавішні (фортепіано, орган, акордеон);

3) духові (труба, тромбон, валторна, туба, флейта, гобой, фагот, кларнет, саксофон);

4) ударні (перкусія, бойран (бубон)).

Деякі музичні інструменти зустрічаються в анекдотах доволі часто, а інші — лише в окремих текстах. Подаємо частотність назв груп інструментів у відсотках: струнні інструменти становлять 58 % від загальної кількості інструментів, клавішні — 7 %, духові — 25,5 % від загальної кількості, а ударні інструменти — 9,5 %. Така частотність використання назв музичних інструментів може свідчити про популярність / непопулярність цих груп інструментів (і, відповідно, їх представників) у середовищі музикантів.

Для кожного з інструментів також було обчислено частотність згадування в жартах. Категорії та інструменти подаємо у порядку від найчастотніших до найменш частотних, саме так, як показало наше дослідження.

1. Струнні інструменти: альт — 33 %, скрипка — 8 %, гітара — 6,5 %, бас — 4%, банджо — 2,5 %, арфа — 1,5 %, ченг — 1,5 %, віолончель — 1% .

2. Духові інструменти: тромбон — 6,5 %, валторна — 4,5 %, труба — 3,5 %, гобой — 3,5 %, фагот — 3,5 %, саксофон — 2,5 %, туба — 2,5 %, кларнет — 1,5 %, флейта — 1 %.

3. Ударні інструменти: перкусія — 7 %, бойран — 2,5 %.

4. Клавішні інструменти: акордеон — 4 %, фортепіано — 2 %, орган — 1 %.

Отже, до найчастотніших належать наступні музичні інструменти: альт, скрипка, гітара, бас, тромбон, валторна, труба, гобой, фагот, перкусія та акордеон.

Відповідно, до менш частотних: банджо, арфа, ченг, віолончель, саксофон, труба, кларнет, флейта, бойран, фортепіано та орган.

Перейдімо до аналізу рис музикантів, які грають на певних музичних інструментах. У межах цієї статті зупинимось на жартах, які стосуються тромбона та перкусії, оскільки ці інструменти мають приблизно однакову популярність в анекдотах на музичну тематику.

Барабан (перкусія) / барабанщик (перкусіоніст)

1) What do you call someone who hangs out with musicians? A drummer. (Як назвати того, хто тусується з музикантами? Перкусіоніст).

З тексту випливає, що носії мови не відносять перкусіоніста до категорії «музикант», отже, він — не музикант. Звідси виводиться імплікація, що і перкусія, на думку пересічного носія англомовної культури, не є музичним інструментом.

2) Why do bands have bass players? To translate for the drummer. (Для чого музичні гурти запрошують басистів? Щоб вони перекладали для перкусіоністів).

У жарті міститься приховане твердження про інтелектуальну обмеженість перкусіоністів, оскільки для них потрібен перекладач (тобто особа, яка буде розтлумачувати сказане кимсь).

3) *How many drummers does it take to change a lightbulb?*

1. "Why? Oh, wow! Is it like dark, man?"

2. Only one, but he'll break ten bulbs before figuring out that they can't just be pushed in.

3. Two: one to hold the bulb, and one to turn his throne (but only after they figure out that you have to turn the bulb).

4. Twenty. One to hold the bulb, and nineteen to drink until the room spins.

5. None. They have a machine to do that.

(Скільки потрібно перкусіоністів, аби замінити лампочку?

1. «Що таке? Отакої! А що, типу, темно, так?»

2. Лише один, але він розіб'є 10 лампочок, і лише тоді зрозуміє, що її не можна просто запихати на місце старої.

3. Два: один — для того, щоб тримати лампочку, а інший — для того, щоб обертати крісло (лише після цього вони зрозуміють, що треба обертати лампочку, а не крісло.

4. Двадцять. Один — для того, щоб тримати лампочку, і 19 для того, аби пити, доки кімната не почне «обертатися».

5. Жодного. У них є машина[1], щоб це робити).

Різні варіанти відповіді на поставлене питання дають нам набір стереотипних характеристик перкусіоністів. Отже, перкусіоністи мало приділяють уваги тому, що відбувається навколо них, живуть у своєму власному світі (відповідь 1), вони інтелектуально обмежені (2, 3), перкусіоністи небайдужі до алкоголю (4), ці музиканти користуються технічними винаходами при грі, таким чином полегшують собі роботу, а тому їх можна вважати ледачими.

4) A drummer, sick of all the drummer jokes, decides to change his instrument. After some thought, he decides on the accordion. So he goes to the music store and says to the owner, "I'd like to look at the accordions, please. "The owner gestures to a shelf in the corner and says "All our accordions are over there." After browsing, the drummer says, "I think I'd like the big red one in the corner." The store owner looks at him and says, "You're a drummer, aren't you?" The drummer, crestfallen, says, "How did you know? "The store owner says, "That `big red accordion' is the radiator." (Перкусіоніст, втомлений від жартів про перкусіоністів, вирішує змінити інструмент. Після недовгих роздумів, вирішує обрати акордеон. Тож він йде до магазину музичних інструментів та каже власнику: «Покажіть, будь ласка, які у Вас є акордеони». Власник показує на полицю в кутку та каже: «Всі наші акордеони знаходяться там». Оглянувши інструменти, перкусіоніст мовив: «Я хотів би того великого червоного, що в кутку». Власник магазину дивиться на

нього й говорить: «Ви — перкусіоніст, правда?» Перкусіоніст у розпачі гукає: «Звідки Ви знаєте?» Власник магазину відповідає: «Той «великий червоний акордеон» — це радіатор»).

Наведений жарт підкреслює невігластво перкусіоніста, адже він, бувши музикантом, не знає, як виглядає акордеон.

5) Heard backstage: "Will the musicians and the drummer please come to the stage!"

(Почуто за кулісами: «Музиканти та перкусіоніст, будь ласка, вийдіть на сцену!»)

Цей жарт, як і анекдот №1, свідчить про те, перкусіоніста не вважають музикантом.

Таким чином, жарти про перкусіоністів дозволяють виділити ряд стереотипних характеристик, притаманних цим музикантам: 1) вони інтелектуально обмежені; 2) не байдужі до алкоголю; 3) ледачі. Крім того, вони займають маргінальну позицію в категорії музикантів і можуть навіть знаходитися поза нею.

Тромбон (тромбоніст)

1. What's the difference between a bass trombone and a chain saw?

1) Vibrato, though you can minimize this difference by holding the chain saw very still.

2) It's easier to improvise on a chainsaw.

(Яка різниця між тромбоном та бензопилкою?

1) Вібрато[2], але можна звести цю різницю до мінімуму, тримаючи бензопилку нерухомо.

---

[1] Драм-машина (англ. *Drum machine*) — електронний прилад, заснований на принципі покрокового програмування для створення й редагування повторюваних музичних перкусивних фрагментів [10].

[2] Вібра́то — періодичні зміни висоти, гучності чи тембру музичного звуку. В струнних інструментах викликається коливаннями пальця, в духових інструментах та у вокалістів — пульсацією тиску повітря [9].

2) На бензопилці легше імпровізувати).

Оскільки у протиставленні «музичний інструмент (тромбон) — не музичний інструмент (бензопилка)» кажуть, що легше імпровізувати на не музичному інструменті, то можна зробити висновок, що тромбон — складний інструмент для імпровізації. У такому випадку припускаємо, що більшість тромбоністів не є віртуозами.

2. How can you make a French horn sound like a trombone?

1) Take your hand out of the bell and lose all sense of taste.

2) Take your hand out of the bell and miss all of the notes!

(Як зробити так, щоб валторна звучала як тромбон?

1) Заберіть руку з розтруба і втратьте відчуття смаку.

2) Заберіть руку з розтруба і пропускайте усі ноти!)

З цього жарту випливає, що для того, аби грати на тромбоні, треба не мати смаку і бути неуважним або ж грати фальшиво. Тобто саме такі характеристики притаманні тромбоністам.

3. What is a gentleman? Somebody who knows how to play the trombone, but doesn't. (Хто такий джентльмен? Той, хто вміє грати на тромбоні, але не грає).

В анекдоті стверджується, що той, хто не грає на тромбоні, але вміє грати на ньому, — джентльмен. Таке твердження може бути спричинене тим, що при невмілій грі на тромбоні звук інструмента є досить неприємним, тому той, хто не грає, робить оточуючим велику послугу, тобто є джентльменом. Звідси робимо висновок, що той, хто все-таки грає на тромбоні (скажімо, невмілий тромбоніст-початківець), — не джентльмен. Імпліцитно виводимо, що тромбоністи не є джентльменами і не зважають на оточуючих (або ж їх не цікавить суспільна думка).

4. What is the difference between a dead trombone player lying in the road, and a dead squirrel lying in the road? The squirrel might have been on his way to a gig. (Яка різниця між мертвим тромбоністом, що лежить на дорозі, і мертвою білкою, що лежить на дорозі? Білка могла поспішати на концерт).

Оскільки в анекдоті є припущення, що білка могла поспішати на концерт, а тромбоніст — ні, то робимо висновок, що тромбон не є популярним інструментом, і, відповідно, тромбоніст — не популярна професія.

5. How many trombonists does it take to change a lightbulb? Just one, but he'll do it too loudly. (Скільки тромбоністів потрібно, щоб замінити лампочку? Лише один, але він робитиме це занадто голосно).

Тромбоніст замінюватиме лампочку дуже голосно, бо гра на тромбоні здебільшого відрізняється сильною гучністю. Звідси робимо висновок, що тромбоністи голосно грають, а тромбон — гучний інструмент.

Проаналізувавши ряд жартів про тромбон та тромбоністів, робимо висновок, що стереотипними рисами тромбоністів є: 1) низький рівень майстерності; 2) тромбоністам притаманний несмак і фальшива гра; 3) тромбоністи — не популярні музиканти. Крім того, з анекдоту виводиться характеристика інструмента: тромбон — голосний інструмент із досить неприємним звуком, якщо музикант не грає професійно.

Результати дослідження англійських анекдотів та жартів про музикантів і музичні інструменти дозволяють нам стверджувати, що у таких формах англомовного гумору міститься достатньо інформації, необхідної для виведення стереотипних характеристик музикантів, що грають на різних музичних інструментах. В окремих випадках вдається вивести і характеристики самих інструментів. Було визначено частотність згадок тих чи інших інструментів у жартах. Запропоновані підходи допоможуть в майбутньому розглянути популярність / непопулярність різних музичних інструментів в англомовній культурі та скласти їх психологічні портрети.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.Бацевич. — К.: Академія, 2004. — 342 с.

2. Демичев А. А. Дореволюционный анекдот как источник изучения российского суда присяжных /А. Демичев // Вестник Саратовской государственной академии права. — 2006. — № 6. — С. 143—149.

3. Демьянков В.З. Стереотип // Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Под общей редакцией Е.С. Кубряковой. — М.: Филологический факультет МГУ им. М.В. Ломоносова, 1996. — С. 177—179.

4. Гаршина М.Ю. Этнокультурные перекрестки : Жанр анекдота в русском и английском языках. Режим доступу: http://www.acis.vis.ru/8/2/2_2/Garshina.htm

5. Attardo S., Popa D. New Approaches to the Linguistics of Humour / Attardo S., Popa D. / Editura Academica Galati. — Romania, 2007. — 229 p.

6. Dynel M. Lodz Papers in Pragmatics 4.1 / Dynel M. // Special Issue on Humour. — 2008. — p. 1-12.

7. Martin R. A. The Psychology of Humor: An Integrative approach. / Martin A. — Academic Press, 2007. — 446 p.

8. Pocheptsov G.G. Language and Humour / G.Pocheptsov. — К. : Вища школа, 1982. — 325с.

9. Wikipedia : the free encyclopedia // Вибрато. Режим доступу : http://ru.wikipedia.org/wiki/Вибрато

10. Wikipedia : the free encyclopedia // Драм-машина. Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Драм-машина

11. Wikipedia : the free encyclopedia // Bodhran. Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Bodhran

12. Wikipedia : the free encyclopedia // Chang. Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Chang_(instrument)

13. Woods W. A. An experimental parsing system for Transition Network Grammars // Natural Language Processing. / Woods W. — N.Y.: Algorithmics, 1973.